

طراحی و هنجاریابی ابزار سنجش مدرسه شاد در دوره ابتدایی

مآده احمدی سیاهبومی ^۱ نسرین قنبری ^۲ فائزه ناطقی ^۳	تاریخ چاپ نهایی: ۱ تیر ۱۴۰۵ تاریخ چاپ اولیه: ۹ خرداد ۱۴۰۵ تاریخ پذیرش: ۲۸ اسفند ۱۴۰۴ تاریخ بازنگری: ۲۱ اسفند ۱۴۰۴ تاریخ ارسال: ۷ آبان ۱۴۰۴	شیوه استناددهی: احمدی سیاهبومی، مآده، قنبری، نسرین، و ناطقی، فائزه. (۱۴۰۵). طراحی و هنجاریابی ابزار سنجش مدرسه شاد در دوره ابتدایی. یادگیری هوشمند و تحول مدیریت، ۴(۲)، ۲۰-۱.
--	--	--

چکیده

هدف این پژوهش طراحی و اعتبارسنجی ابزاری بومی برای سنجش مؤلفه‌های مدرسه شاد در دوره ابتدایی بود. پژوهش با رویکرد آمیخته اکتشافی متوالی انجام شد؛ در بخش کیفی با ۱۵ نفر از خبرگان از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و تحلیل محتوای قراردادی، مؤلفه‌ها استخراج گردید و ابزار اولیه با ۸۳ گویه طراحی شد؛ در بخش کمی، نمونه‌ای شامل ۲۵۴ مدیر و معلم ابتدایی به‌صورت تصادفی انتخاب و روایی صوری، محتوایی (CVI، CVR) و سازه‌ای (تحلیل عاملی اکتشافی) و پایایی (آلفای کرونباخ) بررسی شد. نتایج تحلیل عاملی نشان داد ابزار نهایی با ۴۳ گویه در ۴ عامل شامل برنامه درسی و فوق‌برنامه، معلم، شرایط فیزیکی و مدیریت و جو مدرسه، ۶۸ درصد واریانس را تبیین می‌کند؛ همچنین شاخص‌های روایی محتوایی در سطح مطلوب ($CVI > 0.79$) و پایایی بسیار بالا ($\alpha > 0.70$) برای همه ابعاد و ۰.۹۷ برای کل ابزار) تأیید شد. ابزار طراحی شده از روایی و پایایی مطلوبی برخوردار است و می‌تواند به‌عنوان ابزاری استاندارد برای سنجش میزان شادابی مدارس ابتدایی و شناسایی نقاط قوت و ضعف در این حوزه مورد استفاده قرار گیرد.

واژگان کلیدی: طراحی ابزار، هنجاریابی، مدرسه شاد، دوره ابتدایی، اعتبارسنجی

مشخصات نویسندگان:

- دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، ایران
- استادیار گروه آموزش ابتدایی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی تهران، ایران
- دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، ایران

پست الکترونیکی: ghanbaridr@gmail.com

© ۱۴۰۵ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

Design and Validation of a Measurement Tool for Happy Schools in Primary Education

Maedeh Ahmadi Siahboui ¹ Nasrin Ghanbari ^{2*} Faezeh Nateghi ³	Submit Date: 29 October 2025 Revise Date: 12 March 2026 Accept Date: 19 March 2026 Initial Publish: 30 May 2026 Final Publish: 22 June 2026	How to cite: Ahmadi Siahboui, M., Ghanbari, N., & Nateghi, F. (2026). Design and Validation of a Measurement Tool for Happy Schools in Primary Education. <i>Intelligent Learning and Management Transformation</i> , 4(2), 1-20.
---	---	--

Abstract

This study aimed to design and validate a culturally adapted instrument for measuring the components of happy schools in primary education. A sequential exploratory mixed-method design was employed; in the qualitative phase, 15 experts were interviewed using semi-structured interviews and conventional content analysis to extract dimensions, leading to an initial 83-item instrument; in the quantitative phase, 254 primary school teachers and principals were randomly selected, and face, content (CVR, CVI), construct validity (exploratory factor analysis), and reliability (Cronbach's alpha) were assessed. Exploratory factor analysis supported a final 43-item instrument with four factors—curriculum and extracurricular activities, teacher, physical environment, and management and school climate—explaining 68% of the total variance; content validity indices were acceptable (CVI>0.79), and reliability was high ($\alpha>0.70$ for all subscales and 0.97 overall). The developed instrument demonstrates strong psychometric properties and can be used as a reliable tool for assessing happiness in primary schools and identifying strengths and weaknesses in educational environments.

Keywords: *Instrument design, validation, happy school, primary education, psychometrics*

Authors' Information:

ghanbaridr@gmail.com

1. PhD Student of Curriculum Planning, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Ar.C., Islamic Azad University, Arak, Iran
2. Assistant Professor, Department of Elementary Education, YI.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Ar.C., Islamic Azad University, Arak, Iran

© 2026 the authors. This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

مقدمه

مفهوم «مدرسه شاد» در دهه‌های اخیر به‌عنوان یکی از رویکردهای نوین در حوزه تعلیم و تربیت مورد توجه گسترده پژوهشگران، سیاست‌گذاران آموزشی و متخصصان روان‌شناسی تربیتی قرار گرفته است. در این چارچوب، مدرسه نه تنها به‌عنوان محیطی برای انتقال دانش، بلکه به‌عنوان بستری برای ارتقاء سلامت روانی، بهزیستی ذهنی و رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان تلقی می‌شود. شادمانی در محیط‌های آموزشی به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم کیفیت نظام‌های آموزشی شناخته شده و ارتباط آن با پیامدهای مهمی همچون انگیزش تحصیلی، عملکرد آموزشی و رشد اجتماعی به‌طور گسترده مورد تأکید قرار گرفته است (Miller et al., 2008; Steinmayr et al., 2022). در این راستا، رویکردهای مبتنی بر روان‌شناسی مثبت‌گرا، با تأکید بر تقویت هیجانات مثبت، نقاط قوت فردی و ایجاد محیط‌های حمایتی، نقش مهمی در توسعه مفهوم مدرسه شاد ایفا کرده‌اند (Rahm, 2024).

شادمانی در مدرسه مفهومی چندبعدی است که ابعاد مختلفی از جمله عوامل فردی، اجتماعی، آموزشی و محیطی را در بر می‌گیرد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که متغیرهایی مانند عزت‌نفس، تاب‌آوری، خودکارآمدی و رضایت از مدرسه نقش مهمی در شکل‌گیری احساس شادی در دانش‌آموزان دارند (Hosseini Mard et al., 2024; Kim & Park, 2025). همچنین سبک‌های شناختی، شیوه‌های تصمیم‌گیری و سبک زندگی نیز از جمله عوامل تأثیرگذار بر سطح شادمانی در نوجوانان و دانش‌آموزان محسوب می‌شوند (Raziee et al., 2022; Yazdani & Badamchi, 2022). از سوی دیگر، نقش عوامل معنوی و سبک زندگی معنوی در پیش‌بینی شادی نوجوانان نیز مورد تأیید قرار گرفته است که نشان‌دهنده اهمیت ابعاد فرهنگی و ارزشی در این حوزه است (Beyk et al., 2023).

در سطح مدرسه، عوامل سازمانی و محیطی نیز سهم بسزایی در ایجاد یا کاهش شادی دارند. سلامت سازمانی، کیفیت روابط میان معلمان و دانش‌آموزان، سبک مدیریت مدرسه و جو حاکم بر آن از جمله عوامل کلیدی در شکل‌گیری مدرسه شاد محسوب می‌شوند (Jalilpour, 2022). همچنین، یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که ایجاد محیط‌های یادگیری مثبت، امن و مشارکتی می‌تواند به افزایش سطح شادی و بهزیستی دانش‌آموزان منجر شود (Calp, 2020). در این راستا، برنامه‌های آموزشی مبتنی بر آموزش مثبت و مداخلات مبتنی بر ارتقاء بهزیستی، تأثیر قابل توجهی در بهبود شاخص‌های شادمانی در مدارس داشته‌اند (Rahm, 2024; Sadat S, 2022).

از منظر برنامه‌ریزی درسی، شادابی در مدرسه مستلزم بازنگری در اهداف، محتوا و روش‌های آموزشی است. برنامه‌های درسی که بر یادگیری فعال، مشارکت دانش‌آموزان، خلاقیت و تعامل اجتماعی تأکید دارند، می‌توانند زمینه‌ساز افزایش شادی و انگیزش در محیط مدرسه شوند (Dehghani, 2018). همچنین، تناسب محتوای آموزشی با نیازها و علائق دانش‌آموزان و استفاده از روش‌های تدریس نوآورانه از جمله عوامل مؤثر در ایجاد تجربه‌های یادگیری شاد و معنادار محسوب می‌شود (Lee & Ha, 2022).

در سطح فرهنگی، مفهوم مدرسه شاد متأثر از زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی هر جامعه است. در بستر ایران، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که مؤلفه‌هایی همچون ارزش‌های دینی، هنجارهای اجتماعی و عناصر فرهنگی بومی نقش مهمی در تعریف و تحقق مدرسه شاد دارند (Bahramian et al., 2021; Bahramian et al., 2020). تحلیل متون ادبی و فرهنگی نیز نشان می‌دهد که شادی در فرهنگ ایرانی دارای ابعاد معنوی، اخلاقی و اجتماعی است که باید در طراحی مدل‌های آموزشی مورد توجه قرار گیرد (Bahramian, 2021). در همین راستا، مدل‌های بومی‌شده مدرسه شاد تأکید دارند که بدون در نظر گرفتن زمینه‌های فرهنگی، امکان تحقق پایدار این مفهوم وجود ندارد (Gharibzadeh et al., 2023).

در سطح بین‌المللی نیز مطالعات متعددی به بررسی ویژگی‌های مدارس شاد پرداخته‌اند. برای مثال، پژوهش Gramaxo (۲۰۲۳) نشان داد که از دیدگاه دانش‌آموزان، عواملی مانند روابط مثبت، حمایت عاطفی، عدالت آموزشی و فضای فیزیکی مناسب از جمله مؤلفه‌های اصلی مدرسه شاد هستند (Gramaxo, 2023). همچنین، مطالعات انجام‌شده در حوزه آموزش نشان می‌دهد که شادی در مدرسه نه تنها یک پیامد، بلکه یک پیش شرط برای یادگیری مؤثر و پایدار است (Sheikh, 2023). به علاوه، پژوهش‌ها حاکی از آن است که ارتقاء شادی در محیط مدرسه می‌تواند به بهبود پیشرفت تحصیلی و افزایش مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان منجر شود (Pian et al., 2022; Sheikh, 2023).

با وجود اهمیت روزافزون مفهوم مدرسه شاد، یکی از چالش‌های اساسی در این حوزه، فقدان ابزارهای معتبر و بومی برای سنجش این سازه در نظام‌های آموزشی مختلف است. بسیاری از مطالعات موجود یا به بررسی ابعاد خاصی از شادی پرداخته‌اند یا از ابزارهایی استفاده کرده‌اند که با زمینه‌های فرهنگی و آموزشی کشورها همخوانی کامل ندارند. در ایران نیز اگرچه تلاش‌هایی در جهت شناسایی مؤلفه‌های مدرسه شاد صورت گرفته است، اما ابزارهای جامع، استاندارد و دارای ویژگی‌های روان‌سنجی مناسب هنوز به طور کامل توسعه نیافته‌اند (Jafari et al., 2022; Sharifi & Sharifi, 2016).

در سال‌های اخیر، پژوهش‌هایی در زمینه طراحی و اعتبارسنجی ابزارهای سنجش مدرسه شاد انجام شده است که نشان‌دهنده اهمیت این حوزه در مطالعات آموزشی است. به عنوان مثال، Ahmadi Siyahbomi و همکاران (۲۰۲۵) با طراحی و اعتبارسنجی یک ابزار سنجش مدرسه شاد، گامی مهم در جهت استانداردسازی اندازه‌گیری این سازه برداشته‌اند (Ahmadi Siyahbomi et al., 2025). همچنین، پژوهش‌های دیگر به بررسی الزامات طراحی مدارس شاد در مقاطع مختلف تحصیلی پرداخته و بر ضرورت توسعه ابزارهای دقیق و معتبر تأکید کرده‌اند (Sheikh et al., 2024).

از سوی دیگر، تحولات جهانی نظیر همه‌گیری کووید-۱۹ نشان داد که بهزیستی و شادی دانش‌آموزان تا چه اندازه می‌تواند تحت تأثیر شرایط محیطی و آموزشی قرار گیرد و ضرورت توجه به این مؤلفه‌ها را دوچندان کرده است (Steinmayr et al., 2022). در چنین شرایطی، داشتن ابزارهای دقیق برای سنجش شادی در مدارس می‌تواند به سیاست‌گذاران و مدیران آموزشی در اتخاذ تصمیمات مبتنی بر شواهد کمک کند.

با توجه به آنچه بیان شد، می‌توان نتیجه گرفت که مدرسه شاد به‌عنوان یک سازه چندبعدی و پیچیده، نیازمند رویکردی جامع در شناسایی، اندازه‌گیری و بهبود است. طراحی ابزارهای معتبر و بومی برای سنجش این مفهوم می‌تواند نقش مهمی در ارتقاء کیفیت نظام آموزشی، بهبود سلامت روانی دانش‌آموزان و افزایش اثربخشی فرآیندهای آموزشی ایفا کند.

بنابراین، هدف این پژوهش طراحی و هنجاریابی ابزاری معتبر و بومی برای سنجش مدرسه شاد در دوره ابتدایی است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر یک مطالعه ترکیبی از نوع طراحی ابزار بود که در دو بخش کیفی و کمی انجام شد. این با هدف طراحی و هنجاریابی ابزاری برای سنجش مدرسه شاد در دوره ابتدایی و طی مراحل زیر انجام پذیرفت: ابتدا با بهره‌گیری از مطالعه وسیع منابع معتبر علمی در زمینه مدرسه شاد و ابزار سنجش مدرس شاد، مقالات مرتبط با ابزارسازی و هم‌چنین ابزارها و شاخص‌های سنجش مدرسه شاد در دوره ابتدایی بررسی شد. برای بدست آوردن مولفه‌ها و شاخص‌های مدرسه شاد در دوره ابتدایی از منابع کتابخانه‌ای چاپی و الکترونیکی از پایگاه داده‌ها با استفاده از کلیدواژه‌های مدرسه شاد^۱ و سنجش مدرسه شاد^۲ انجام پذیرفت که از ۵۹ مقاله استخراج شده بعد از حذف برخی از مقاله‌ها ۳۹ مقاله انتخاب شد. مرحله بعد براساس داده‌های به دست آمده از مرحله اول و با بهره‌گیری از مطالعه کیفی، مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته که از مصاحبه شونده‌گان خواسته شد به جدول تنظیم شده در خصوص مولفه‌ها و شاخص‌های مدرسه شاد پاسخ دهند و تجارب و پیشنهاد خود را در رابطه با اطلاعات تدوین شده و مولفه‌ها و شاخص‌های مدرسه شاد ارائه دهند. در قالب رویکرد تحلیل محتوای کیفی تا مرحله اشباع داده‌ها با مشارکت صاحب نظران و متخصصان برنامه ریزی درسی، آموزش ابتدایی انجام گرفت. که با توجه به هدف پژوهش، تعداد ۱۵ نفر از متخصصان برنامه درسی ابتدایی، کارشناسان ابتدایی و مدرسین دوره ابتدایی کشور ایران به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و جهت جمع‌آوری و تولید داده‌های غنی وارد مطالعه شدند. گردآوری داده‌ها در جهت تبیین و تعیین ابعاد و گویه‌های مدرسه شاد انجام شد.

پس از تعیین ابعاد و گویه‌های ابزار مورد نظر، اطلاعات گردآوری شده طی چندین جلسه توسط گروه متخصصان بررسی شد. برخی گویه‌ها ادغام یا حذف شدند و برخی نیز تغییراتی یافتند و در نهایت ابزار اولیه سنجش مدرسه شاد در ۸۳ گویه با طیف لیکرت ۵ درجه‌ای طراحی گردید.

مرحله آخر اعتباریابی ابزار صورت گرفت که بدین منظور، روایی و پایایی آن تعیین شد و با استفاده از مطالعه کمی روش شناسی، روایی محتوایی و صوری محاسبه گردید و در نهایت پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برآورد شد.

^۱ - happy school

^۲ - Measuring the happy school

به منظور بررسی روایی محتوای کیفی از ۱۵ نفر از پژوهشگران متخصص و هیئت علمی و معلم که دانش و تجربه غنی در زمینه ابزار سازی، معلمی، ادبیات و روان شناسی داشتند، درخواست شد که در خصوص دستور زبان^۱، قرارگیری عبارت‌ها در جای مناسب^۲، استفاده از کلمات مناسب^۳، برای هر گویه ابزار، نظرات خود را اعلام نمایند و از هر یک از معلمان و متخصصان درخواست شد هر پیشنهادی که موجب پیشرفت و غنی تر شدن ابزار سنجش مدرسه شاد می‌شود، اعلام نمایند (سیف^۴، ۲۰۱۳). در راستای کاهش و حذف بعضی از گویه‌های نامناسب و نیز تعیین اهمیت هر یک از گویه‌ها از روش روایی صوری کمی تاثیر آیتم (Impact Score) استفاده شد. محقق برای تعیین تاثیر آیتم این گونه عمل کرد که برای هر یک از گویه‌ها مقیاس لیکرتی ۵ گزینه‌ای در نظر گرفت. (کاملاً مهم است ۵، تا اندازه‌ای مهم است ۴، اهمیت متوسط ۳، اندکی مهم ۲ و اصلاً مهم نیست ۱) و از ۱۵ معلم و مدیر در مصاحبه‌های به صورت انفرادی و چهره به چهره درخواست کرد برای هر کدام از گویه‌ها یکی از ۵ قسمت را انتخاب کنند.

جهت بررسی روایی محتوا به صورت کمی از روش محاسبه شاخص نسبت روایی محتوا (CVR^۵) و محاسبه شاخص روایی محتوا (CVI^۶) استفاده گردید و با استفاده از محاسبه شاخص نسبت روایی محتوا اطمینان پژوهشگر حاصل شد، که مهم ترین و صحیح ترین محتوا انتخاب گردیده است. ابتدا برای تعیین نسبت روایی محتوا با توضیح اهداف ابزار و ارایه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای گویه‌ها برای ۱۵ نفر از متخصصین آموزش ابتدایی، از آن‌ها خواسته شد تا هر گویه را بر اساس طیف لیکرت ۳ قسمتی (ضروری است، مفید است ولی ضروری نیست، ضرورتی ندارد) بررسی نمایند. سپس بر اساس فرمول زیر نسبت روایی محتوا برای هر گویه محاسبه گردید:

$$CVR = \frac{n_E - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

که در این فرمول N_e ، تعداد متخصصانی هست که به گزینه ضروری پاسخ داده‌اند و N تعداد کل متخصصان ارزیابی کننده است.

با استفاده از فرمول و جدول حداقل مقدار ضریب لاوشه (CVR) قابل قبول بر اساس تعداد متخصصین نمره گذار برای این مطالعه جهت تعیین نسبت روایی محتوایی تعداد متخصصین و خبره‌ها ۱۵ نفر می‌باشند، بنابراین حداقل مقدار CVR قابل قبول در این پژوهش، ۰/۴۹ می‌باشد.

1 - Grammar
2 - Item allocation
3 - Wording
4 - Saif
5 - Content Validity Ratio
6 - Content Validity Index

جهت بررسی شاخص روایی محتوا، شاخص روایی محتوای والتس و باسل را مورد استفاده قرار گرفت. در این روش سه معیار " ساده بودن " " مربوط بودن " و " وضوح داشتن " بصورت مجزا در مقیاس لیکرتی ۴ گزینه‌ای (نامرتب است ۱، تا حدی نیاز به بازنگری دارد ۲، مرتبط است ۳ و بسیار مرتبط است ۴) بررسی شد و از ۱۵ متخصص در این خصوص نظرخواهی به عمل آمد... CVI بر اساس فرمول زیر مورد محاسبه قرار گرفت.

$$CVI = \frac{\text{تعداد متخصصان موافق برای عبارت با رتبه ۳ و ۴}}{\text{تعداد کل متخصصان}}$$

برای هر گویه طبق فرمول، مجموع متخصصانی که گزینه‌های ۳ و ۴ را در هر گویه انتخاب نموده اند بر تعداد کل متخصصین تقسیم شد. بعد از محاسبه میزان شاخص روایی محتوایی اگر عدد بدست آمده بالاتر از ۰/۷۹ بود آن گویه مناسب تشخیص داده شد؛ نمرات حاصل شده بین ۰/۷۰ تا ۰/۷۹ نیاز به اصلاح و بازنگری و نمرات کمتر از ۰/۷۰ مورد تامل برای حذف قرار گرفتند. در انتهای این مرحله، پایایی ابزار مورد بررسی قرار گرفت.

پایایی یا اعتبار یک ابزار کلا به دقت نتایج حاصل شده از آن اشاره می‌کند. پایایی بر دقت به اعتمادپذیری، تکرارپذیری یا ثبات نتایج ابزار نیز اشاره می‌کند. ضریب پایایی بالاتر از ۰/۷۰ رضایت بخش است اما ضریب‌های بین ۰/۸۵ تا ۰/۹۵ بیشتر ترجیح داده می‌شوند. روش‌های تعیین پایایی دارای تنوع هستند. در این پژوهش برای تعیین پایایی ابزار از طریق روش همسانی درونی با تعیین ضریب آلفای کرونباخ و با مشارکت ۳۰ نفر از معلمان دوره ابتدایی مشخص و در جدول شماره ۲ نشان داده شد. در مرحله بعدی از مطالعه به منظور بررسی سازه عاملی ابزار سنجش مدرسه شاد از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد.

یافته‌ها

در مرحله‌های اول و دوم اجرای پژوهش، ابزار اولیه در ۶ مولفه (عوامل فیزیکی، جو حاکم بر مدرسه، معلم، مدیریت، برنامه درسی و فوق برنامه) و ۸۳ گویه با طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) طراحی شد. در مرحله سوم اعتبارسنجی ابزار صورت گرفت. نمره تاثیر همه گویه‌ها از ۱/۵ بیشتر بود. نسبت روایی محتوا (CVR) در ۱ گویه (گویه شماره ۷۷) پایین تر از مقدار ارائه شده در جدول لاوشه برای ۱۵ نفر (۰/۴۹) بود و به همین دلیل حذف شد. همچنین شاخص روایی محتوا برای تمامی گویه‌ها بالای ۰/۷۹ و میزان کلی آن $CVI = 0.91$ محاسبه گردید. نسبت روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) برای هر آیتم ابزار نهایی در جدول ۱ به نمایش گذاشته شد. جهت همسانی درونی ابزار ۴۷ گویه‌ای نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان ضریب آلفای کرونباخ کل ۰/۹۷ برآورد شد و در جدول ۲ نشان داده شد.

جدول ۱. شاخص روایی محتوایی ابزار بر اساس نسبت روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) بعد از بازنگری و اصلاح

ابزار

گویه‌ها (حداقل میزان پذیرش براساس جدول لاوشه برای ۱۵ نفر ۰/۴۹ می‌باشد).				
گویه‌ها	CVR	CVI		
	حداقل میزان پذیرش برای ۱۵ نفر ۰/۴۹	ساده بودن	واضح بودن	مربوط بودن
(۱) اندازه کلاس‌ها با جمعیت دانش آموزان تناسب دارد	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۲) رنگ روشن و شاد در کلاس و سایر فضاهای مدرسه استفاده شده است	۱/۰۰	قبول	۱	۳۰/۹
(۳) از رنگ روشن و شاد در پوشش افراد در مدرسه استفاده شده است	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۴) دیوارهای مدرسه با مضامین و رنگ‌های نشاط آور طراحی و نقاشی شده است	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۵) کلاس‌ها نور کافی دارد	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۶) پرده‌های مناسب در کلاس نصب شده است	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۷) در زنگ تفریح موسیقی مناسب و با نشاط پخش می‌شود	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۸) محیط کلاس از نظر عدم انتقال سر و صدای مزاحم مناسب است	۰/۸۷	قبول	۱	۳۰/۹
(۹) محیط فیزیکی مدرسه امن است	۰/۸۷	قبول	۱	۱
(۱۰) نمازخانه با محیطی جذاب و در دسترس برای دانش آموزان وجود دارد	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۱۱) از سرویس بهداشتی مناسب برخوردار است	۱/۰۰	قبول	۱	۳۰/۹
(۱۲) از آبجوی مناسب و بهداشتی برخوردار است	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۱۳) میز و صندلی مناسب با وضعیت ارگونومیک دانش آموزان تهیه شده است	۱/۰۰	قبول	۱	۳۰/۹
(۱۴) به سیستم گرمایشی و سرمایشی مناسب و ایمن مجهز است	۱/۰۰	قبول	۱	۳۰/۹
(۱۵) تابلوها یا نقاشی‌های مناسب در کلاس‌ها و راهروها وجود دارد	۰/۸۷	قبول	۱	۳۰/۹
(۱۶) زمین بازی و ورزش مجزا و مجهز و امن در نظر گرفته شده است	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۱۷) از عناصر طبیعی مانند فضای سبز و آب در طراحی فضای مدرسه استفاده شده است	۱/۰۰	قبول	۱	۳۰/۹
(۱۸) سازماندهی و آرایش کلاس به صورتی است که دانش آموزان در تعامل و رو در رو باشند	۱/۰۰	قبول	۱	۳۰/۹
(۱۹) مکانی برای این که کارهای دانش آموزان در معرض دید قرار گیرد، وجود دارد	۱/۰۰	قبول	۱	۳۰/۹
(۲۰) در این مدرسه کارکنان با دانش آموزان برخورد محترمانه و دوستانه دارند	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۲۱) تعامل بین کارکنان مدرسه از سطح مطلوبی برخوردار است	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۲۲) احترام متقابل در مدرسه وجود دارد	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۲۳) دانش آموزان به مدرسه نگرش مثبت دارند	۱/۰۰	قبول	۳۰/۹	۳۰/۹
(۲۴) دانش آموزان در مدرسه احساس ارزشمند بودن دارند	۱/۰۰	قبول	۳۰/۹	۱
(۲۵) دانش آموزان در مدرسه مسئولیت پذیر هستند	۱/۰۰	قبول	۱	۱
(۲۶) بین افراد در مدرسه درک و تحمل متقابل حاکم است	۰/۸۷	قبول	۳۰/۹	۳۰/۹
(۲۷) ارتباطات باز در مدرسه حاکم است	۰/۶۰	قبول	۱	۳۰/۹
(۲۸) حس همکاری و همیاری در بین دانش آموزان وجود دارد	۰/۸۷	قبول	۱	۱
(۲۹) دانش آموزان برای بیان نظرات خود در مدرسه آزاد هستند	۱/۰۰	قبول	۱	۱

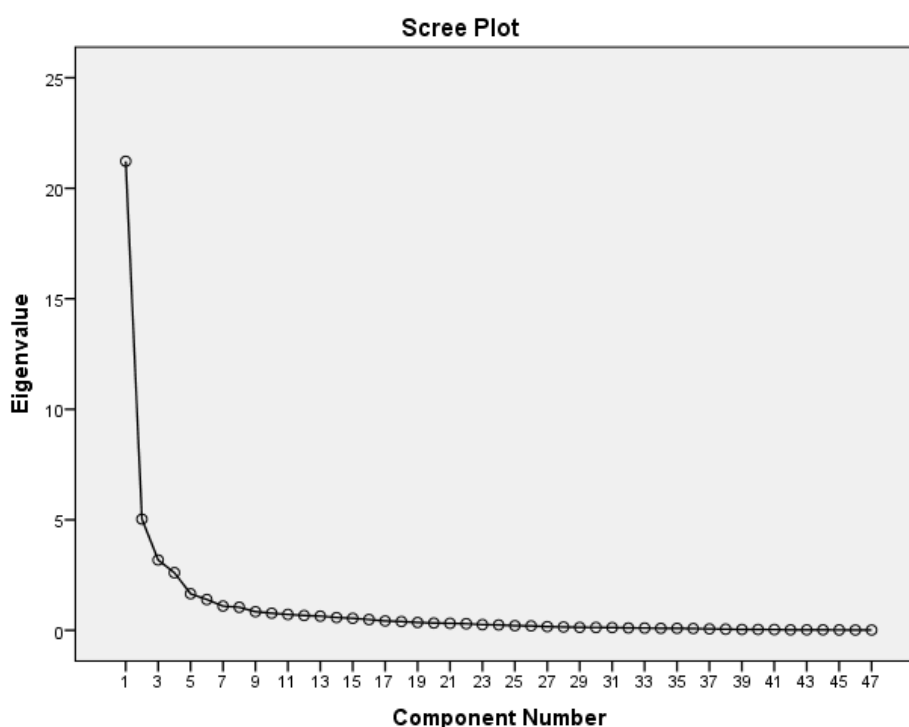
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۳۰ دانش آموزان به مشارکت در اداره مدرسه ترغیب می شوند
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۳۱ از دانش آموزان برای حل مسائل مدرسه نظر خواهی می شود
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۳۲ معلمان با حقوق کودک آشنایی دارند
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۳۳ معلمان در تدریس مهارت، تخصص و تسلط دارند
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۳۴ معلمان نسبت به دانش آموزان نگرش مثبت دارند
۱	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۳۵ معلمان انصاف و عدالت را نسبت به دانش آموزان رعایت می کنند.
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۳۶ معلمان از دانش آموزان انتظارات معقول و منطقی دارند
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۳۷ معلمان به تفاوت های فردی دانش آموزان توجه می کنند
۱	۳۰/۹	۱	قبول	۱/۰۰	۳۸ مسائل روانشناسی و تربیتی در تدریس رعایت می شود .
۰/۸۶۰	۳۰/۹	۱	قبول	۰/۷۳	۳۹ معلمان به تفاوت های فرهنگی توجه می کنند.
۱	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۴۰ شوق و اشتیاق معلم در تدریس مشهود است.
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۴۱ از روش های تدریس فعال استفاده می شود .
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۴۲ در فرایند یادگیری به ایجاد انگیزه توجه می شود.
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۴۳ از تکنولوژی آموزشی و ابزارهای کمک آموزشی نوین در امر تدریس استفاده می شود
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۴۴ روش های ارزشیابی های متنوع، نوین و متناسب با دانش آموزان به کار برده می شود
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۴۵ معلمان دانش آموزان را از نتایج مورد انتظار در پایان تدریس آگاه می کنند
۳۰/۹	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۴۶ معلمان به حرفه خود علاقه مند هستند
۱	۰/۸۶۰	۱	قبول	۱/۰۰	۴۷ معلمان انگیزه پیشرفت را در دانش آموزان ایجاد می کنند
۱	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۴۸ دانش آموزان در تصمیمات مدرسه مشارکت دارند
۱	۳۰/۹	۱	قبول	۱/۰۰	۴۹ انصاف و عدم تبعیض نسبت به معلمان رعایت می شود
۱	۰/۸۶۰	۳۰/۹	قبول	۱/۰۰	۵۰ انصاف و عدم تبعیض نسبت به دانش آموزان از طرف مدیریت مدرسه رعایت می شود
۱	۰/۸۶۰	۱	قبول	۱/۰۰	۵۱ مسئولان مدرسه نسبت به شادی دارای نگرش مثبت هستند
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۵۲ از مشاوران مجرب و با انگیزه برای حل مشکلات دانش آموزان و همدلی با آنها استفاده می شود
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۵۳ محتوای جذاب و شاد در کتابخانه مدرسه وجود دارد
۱	۱	۱	قبول	۰/۶۰	۵۴ در مناسبت های تولد دانش آموزان و معلمان پیام تبریک از طرف مدرسه ارسال می گردد
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۵۵ بین همکاران تقسیم کار منصفانه وجود دارد
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۵۶ تصمیم گیری در جلسات مدرسه به نحوی است که شادی و نشاط در تدوین برنامه ها اولویت دارد
۱	۳۰/۹	۱	قبول	۱/۰۰	۵۷ جو پاسخگویی نسبت به دانش آموزان در مدرسه حکمفرماست
۳۰/۹	۰/۸۰	۳۰/۹	قبول	۱/۰۰	۵۸ رهبری مشارکتی وجود دارد
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۵۹ مدیریت مدرسه از معلمان و کارکنان قدردانی می کند
۳۰/۹	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۶۰ نمایشگاه هایی از محصولات یا آثار هنری و ... دانش آموزان برگزار می شود
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۶۱ به اوقات فراغت و سرگرمی توجه می شود
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۶۲ کلاس های مشاوره برای اولیا و دانش آموزان برگزار می شود

۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۶۳) مهارت‌های زندگی از جمله مهارت‌های ارتباطی، مهارت کنترل و بروز درست عواطف آموزش داده می‌شود
۱	۳۰/۹	۱	قبول	۱/۰۰	۶۴) در کلاس‌های درس انعطاف پذیری وجود دارد
۱	۰/۸۶۰	۱	قبول	۱/۰۰	۶۵) دانش آموزان نسبت به موضوع درسی نگرش مثبت دارند
۱	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۶۶) محتوای کتب درسی با نیازها و علایق دانش آموزان تناسب دارد
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۶۷) در برنامه درسی تلفیق شده است
۳۰/۹	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۶۸) به انواع هنر ها (از جمله موسیقی، نمایش، و ...) در درس هنر متناسب با علایق دانش آموزان توجه می‌شود
۳۰/۹	۳۰/۹	۱	قبول	۱/۰۰	۶۹) دانش آموزان را با طبیعت (آب و هوا، آفتاب، کوه، دریا و ...) بیشتر ارتباط داده و آشنا می‌کنند
۱	۱	۱	قبول	۰/۷۳	۷۰) زمانی از وقت کلاس به خوردن صبحانه اختصاص دارد
۱	۱	۰/۹۳۰	قبول	۱/۰۰	۷۱) تکالیف یادگیری متنوع و جذاب و مناسب با علایق و توانایی‌های دانش آموزان تعیین می‌شود
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۷۲) دسترسی آسان به کتاب‌های مورد نیاز وجود دارد
۱	۳۰/۹	۱	قبول	۱/۰۰	۷۳) حس کاوشگری در دانش آموزان ایجاد می‌شود
۳۰/۹	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۷۴) بیشتر تکالیف در مدرسه انجام می‌شود
۳۰/۹	۰/۸۰	۱	قبول	۱/۰۰	۷۵) باورهای دینی و معنوی گسترش داده می‌شود
۱	۳۰/۹	۱	قبول	۱/۰۰	۷۶) ساعاتی برای پروراندن تخیل و خلاقیت دانش آموزان اختصاص دارد
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۷۷) فعالیت‌های فوق برنامه شاد و مفرح و متنوع وجود دارد
۱	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۷۸) تیم‌های ورزشی متشکل از معلمان و دانش آموزان وجود دارد
۳۰/۹	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۷۹) از افراد محبوب و موفق دعوت می‌شود
۳۰/۹	۱	۱	قبول	۰/۸۷	۸۰) گروه‌های هنری در مدرسه تشکیل شده است
۱	۳۰/۹	۱	قبول	۱/۰۰	۸۱) امکاناتی برای تخلیه هیجانی دانش آموزان از جمله نقاشی بر روی دیوار ایجاد شده است
۱	۱	۱	قبول	۱/۰۰	۸۲) به فعالیت‌های ورزشی بطور ویژه توجه می‌شود

جدول ۲. نتیجه ابزار تدوین شده با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ

ابعاد ابزار	تعداد سوال	مقدار ضریب آلفای کرونباخ
عوامل فیزیکی	۱۹	۰/۸۸۳
جو حاکم بر مدرسه	۱۲	۰/۹۴۳
معلم	۱۶	۰/۸۲۹
مدیریت	۱۵	۰/۹۰۲
برنامه درسی	۱۲	۰/۹۰۷
فوق برنامه	۸	۰/۹۲۴
کل ابزار	۸۲	۰/۹۷۱

جهت پاسخ به این سوال، پرسشنامه با ۸۳ گویه با توجه به ادبیات نظری پژوهش و داده‌های بخش کیفی، طراحی شد و در نهایت، اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل گردید. به منظور تعیین روایی صوری کیفی با ۱۰ معلم مصاحبه چهره به چهره انجام گرفت و نظرات آنان در مورد سطح دشواری، میزان تناسب و ابهام در مورد هر یک از گویه‌ها بررسی شد. تیم تحقیق با توجه به نظر مشارکت کنندگان در ۷ گویه تغییرات ایجاد نمود. سپس جهت بررسی روایی صوری کمی از روش تاثیر آیتم استفاده شد و ۱۹ گویه حذف شد و ابزار به صورت ۶۴ گویه بدست آمد. در ادامه برای بررسی روایی محتوایی کیفی پژوهش در اختیار ۱۵ نفر از متخصصین هیئت علمی که دانش و تجربه غنی در زمینه ابزار سازی و مطالعات برنامه درسی به ویژه مدارس ابتدایی داشتند، کمک گرفته شد و سه گویه اصلاحات لازم انجام شد و برای بررسی روایی محتوایی کمی از شاخص نسبت روایی محتوایی (CVR) لاوشه و شاخص روایی محتوا (CVI) استفاده گردید که با بررسی ۱۷ گویه حذف گردید و به ۴۷ مورد تقلیل یافت. پرسشنامه‌ی طراحی شده، در اختیار ۲۵۴ نفر از نمونه پژوهش که از طریق نمونه گیری به روش تصادفی بودند، قرار گرفت. در ادامه قبل از این که تحلیل عاملی انجام گیرد از کفایت نمونه گیری با شاخص کیسر - مایر - الکین^۱ (KMO) برابر ۰/۹۴۲ و آزمون کرویت بارتلت (BT) استفاده شد. یافته‌ها ۶۸ درصد واریانس را نشان داد. نمودار شن ریزه، نیز انتخاب ۴۷ عامل را تایید کرد.

شکل ۱. نمودار شن ریزه جهت تعیین تعداد عوامل سازنده ابزار سنجش مدرسه شاد

^۱ - Kaiser- Meyer- Olkin

جدول ۳. خلاصه میانگین بار عاملی عوامل

عامل	عنوان عامل	تعداد گویه‌ها	میانگین بار عاملی
عامل ۱	برنامه درسی و فوق برنامه	۱۲	۰/۶۵۸
عامل ۲	معلم	۹	۰/۷۳۶
عامل ۳	شرایط فیزیکی مدرسه	۱۱	۰/۶۷۸
عامل ۴	مدیریت و جو مدرسه	۱۱	۰/۵۸۷

بر اساس نتایج تحلیل عاملی، میانگین بارهای عاملی نشان می‌دهد که هر چهار عامل استخراج شده از قدرت تبیین قابل قبولی برخوردارند؛ با این حال میزان تأثیرگذاری آن‌ها متفاوت است.

در این میان، عامل معلم با بالاترین میانگین بار عاملی (۰.۷۳۶) قوی‌ترین نقش را در تبیین سازه مورد مطالعه ایفا می‌کند. این یافته نشان می‌دهد که ویژگی‌های حرفه‌ای، نگرش‌ها، مهارت‌های تدریس و نحوه تعامل معلمان با دانش‌آموزان، بیش از سایر مؤلفه‌ها در ایجاد تجربه‌ای مطلوب و لذت بخش از محیط مدرسه مؤثر هستند. به عبارت دیگر، کیفیت عملکرد معلم به عنوان یک عامل انسانی، نقش محوری در شکل‌دهی ادراک دانش‌آموزان از فضای مدرسه دارد.

پس از آن، عامل شرایط فیزیکی مدرسه با میانگین بار عاملی (۰.۶۷۸) در رتبه دوم قرار دارد که بیانگر اهمیت محیط کالبدی در ایجاد احساس آرامش، امنیت و نشاط در دانش‌آموزان است. این امر نشان می‌دهد که طراحی مناسب فضاهای آموزشی، نور، رنگ، امکانات ورزشی و عناصر طبیعی می‌تواند به طور معناداری در تجربه مثبت دانش‌آموزان از مدرسه نقش داشته باشد.

در رتبه سوم، عامل برنامه درسی و فوق برنامه با میانگین (۰.۶۵۸) قرار می‌گیرد که حاکی از آن است که جذابیت محتوا، تنوع فعالیت‌ها، فرصت‌های خلاقیت و برنامه‌های هنری و ورزشی نیز سهم مهمی در افزایش علاقه و انگیزه دانش‌آموزان نسبت به مدرسه دارند.

در نهایت، عامل مدیریت و جو مدرسه با میانگین بار عاملی (۰.۵۸۷) در رتبه چهارم قرار دارد. هرچند این عامل نسبت به سایر عوامل از قدرت کمتری برخوردار است، اما همچنان نقش معناداری در شکل‌گیری احساس ارزشمندی، مشارکت، عدالت و پاسخگویی در محیط مدرسه ایفا می‌کند.

به طور کلی، نتایج نشان می‌دهد که در تبیین تجربه مثبت دانش‌آموزان از مدرسه، عوامل انسانی (به ویژه معلم) در کنار عوامل محیطی و برنامه‌ای نقش مکمل دارند و هیچ‌یک به تنهایی کافی نیستند.

جدول ۴. رتبه‌بندی قدرت عوامل بر اساس میانگین بار عاملی

رتبه	عامل	میانگین بار عاملی	تفسیر قدرت
۱	معلم	۰/۷۳۶	قوی‌ترین عامل؛ بیشترین نقش در تجربه مثبت دانش‌آموزان
۲	شرایط فیزیکی مدرسه	۰/۶۷۸	عامل محیطی مهم؛ تأثیر قابل توجه بر نشاط و راحتی دانش‌آموزان
۳	برنامه درسی و فوق برنامه	۰/۶۵۸	عامل برنامه‌ای؛ تنوع و جذابیت محتوا در انگیزه و شادی دانش‌آموزان موثر است
۴	مدیریت و جو مدرسه	۰/۵۸۷	عامل مدیریتی؛ نقش مکمل دارد ولی نسبت به عوامل دیگر قدرت کمتری دارد

بر اساس میانگین بار عاملی، چهار عامل استخراج شده از تحلیل عاملی دارای قدرت‌های متفاوتی در تبیین تجربه مثبت دانش‌آموزان از مدرسه هستند. عامل معلم با میانگین بار عاملی ۰/۷۳۶ بیشترین نقش را ایفا می‌کند و به‌عنوان قوی‌ترین عامل شناخته می‌شود. این نشان می‌دهد که مهارت‌ها، نگرش‌ها، نحوه تدریس و تعامل معلمان با دانش‌آموزان، نقش محوری در شکل‌گیری علاقه، انگیزه و تجربه مثبت دانش‌آموزان از محیط مدرسه دارند. پس از آن، شرایط فیزیکی مدرسه با میانگین ۰/۶۷۸ در رتبه دوم قرار می‌گیرد و بیانگر اهمیت محیط کالبدی، نور، رنگ، طراحی کلاس‌ها و فضاهای آموزشی، امکانات ورزشی و عناصر طبیعی در ایجاد آرامش، امنیت و نشاط دانش‌آموزان است. در رتبه سوم، برنامه درسی و فوق برنامه با میانگین بار عاملی ۰/۶۵۸ قرار دارد که نشان می‌دهد جذابیت محتوای آموزشی، فعالیت‌های هنری و ورزشی و فرصت‌های خلاقیت، سهم قابل توجهی در افزایش انگیزه و شادی دانش‌آموزان دارند. در نهایت، مدیریت و جو مدرسه با میانگین ۰/۵۸۷ رتبه چهارم را به خود اختصاص داده است. اگرچه این عامل نسبت به سایر عوامل ضعیف‌تر است، اما نقش حیاتی در حفظ عدالت، مشارکت، پاسخگویی و ایجاد احساس ارزشمندی و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان ایفا می‌کند. به طور کلی، نتایج نشان می‌دهد که عوامل انسانی و محیطی نقش مکمل دارند و موفقیت تجربه مثبت دانش‌آموزان در مدرسه نیازمند توجه همزمان به معلم، محیط، برنامه درسی و مدیریت مدرسه است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که ابزار طراحی شده برای سنجش مدرسه شاد از ساختار عاملی منسجم و قابل قبولی برخوردار است و چهار عامل اصلی شامل برنامه درسی و فوق برنامه، معلم، شرایط فیزیکی و مدیریت و جو مدرسه توانستند بخش قابل توجهی از واریانس سازه مدرسه شاد را تبیین کنند. این نتیجه بیانگر آن است که مفهوم مدرسه شاد ماهیتی چندبعدی دارد و تحقق آن نیازمند توجه همزمان به ابعاد آموزشی، انسانی، سازمانی و محیطی است. این یافته با دیدگاه‌های نظری موجود که مدرسه شاد را به‌عنوان یک سیستم پیچیده و چندسطحی در نظر می‌گیرند، همسو است (Calp, 2020; Gramaxo, 2023).

در تبیین عامل «برنامه درسی و فوق برنامه»، نتایج نشان داد که این بعد سهم قابل توجهی در شکل‌گیری مدرسه شاد دارد. این یافته با پژوهش‌های پیشین همخوانی دارد که تأکید می‌کنند برنامه‌های درسی مبتنی بر مشارکت فعال، خلاقیت، انعطاف‌پذیری و توجه به علایق دانش‌آموزان می‌توانند

به افزایش شادی و انگیزش یادگیری منجر شوند (Dehghani, 2018; Lee & Ha, 2022). همچنین، وجود فعالیت‌های فوق برنامه متنوع و جذاب، فرصتی برای بروز هیجانات مثبت، تعامل اجتماعی و رشد مهارت‌های زندگی فراهم می‌آورد که از ارکان اساسی مدرسه شاد محسوب می‌شود (Sadat S, 2022). این نتایج همچنین با مطالعاتی که بر نقش آموزش مثبت گرا در ارتقاء بهزیستی دانش‌آموزان تأکید دارند، همسو است (Rahm, 2024).

در خصوص عامل «معلم»، یافته‌ها نشان داد که ویژگی‌های حرفه‌ای، نگرشی و رفتاری معلمان نقش تعیین‌کننده‌ای در ایجاد محیط شاد در مدرسه دارند. این نتیجه با مطالعاتی که به اهمیت روابط مثبت معلم-دانش‌آموز، عدالت آموزشی و حمایت عاطفی اشاره دارند، هم‌راستا است (Jalilpour, 2022). معلمان به‌عنوان عناصر کلیدی در فرایند یاددهی-یادگیری، با ایجاد فضای حمایتی و انگیزشی می‌توانند احساس ارزشمندی و تعلق را در دانش‌آموزان تقویت کنند. این یافته با نتایج پژوهش‌هایی که نقش خودکارآمدی، انگیزش و تعاملات اجتماعی را در شادی دانش‌آموزان برجسته می‌کنند نیز همخوانی دارد (Hosseini Mard et al., 2024; Kim & Park, 2025).

عامل «شرایط فیزیکی مدرسه» نیز به‌عنوان یکی از ابعاد مهم مدرسه شاد شناسایی شد. این یافته نشان می‌دهد که محیط فیزیکی، شامل طراحی فضا، نور، رنگ، امکانات رفاهی و ایمنی، نقش مهمی در تجربه هیجانی دانش‌آموزان ایفا می‌کند. این نتیجه با پژوهش‌های قبلی که بر اهمیت محیط‌های یادگیری مثبت و ایمن تأکید دارند، همسو است (Calp, 2020). همچنین، مطالعات نشان داده‌اند که محیط‌های فیزیکی مناسب می‌توانند سطح استرس را کاهش داده و احساس آرامش و شادی را افزایش دهند (Pian et al., 2022).

در ارتباط با عامل «مدیریت و جو مدرسه»، نتایج حاکی از آن بود که سبک مدیریت مشارکتی، وجود روابط مثبت سازمانی، عدالت و حمایت اجتماعی از جمله عناصر کلیدی در ایجاد مدرسه شاد هستند. این یافته با مدل‌های مدیریتی ارائه‌شده در پژوهش‌های پیشین همخوانی دارد که بر نقش رهبری تحول‌گرا و مشارکتی در ارتقاء بهزیستی سازمانی تأکید دارند (Gharibzadeh et al., 2023). همچنین، سلامت سازمانی و جو مثبت مدرسه می‌تواند به افزایش رضایت شغلی معلمان و در نتیجه بهبود کیفیت تعاملات آموزشی منجر شود (Jalilpour, 2022).

از منظر روان‌شناختی، نتایج این پژوهش تأیید می‌کند که مدرسه شاد با متغیرهای فردی مانند عزت‌نفس، تاب‌آوری و سبک زندگی ارتباط دارد. این یافته‌ها با مطالعاتی که نشان می‌دهند شادی نتیجه تعامل بین عوامل فردی و محیطی است، همخوانی دارد (Beyk et al., 2023; Raziee et al., 2022). همچنین، نقش عوامل شناختی و انگیزشی در شکل‌گیری شادی دانش‌آموزان مورد تأیید پژوهش‌های مختلف قرار گرفته است (Lee & Ha, 2022).

در بعد فرهنگی، یافته‌های این پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های مدرسه شاد باید با زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه سازگار باشند. این نتیجه با پژوهش‌های انجام‌شده در بستر ایران که بر اهمیت ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی در تعریف شادی تأکید دارند، همسو است

(Bahramian, 2021; Bahramian et al., 2020; Bahramian et al., 2021). همچنین، این یافته با دیدگاه‌هایی که بر بومی‌سازی

ابزارهای سنجش در حوزه آموزش تأکید دارند، همخوانی دارد (Ahmadi Siyahbomi et al., 2025).

در مجموع، نتایج این پژوهش نشان داد که ابزار طراحی‌شده دارای روایی و پایایی مطلوبی است و می‌تواند به‌عنوان ابزاری معتبر برای سنجش مدرسه شاد مورد استفاده قرار گیرد. این نتیجه با مطالعاتی که بر ضرورت توسعه ابزارهای استاندارد برای سنجش سازه‌های روان‌شناختی و آموزشی تأکید دارند، همسو است (Sheikh et al., 2024). همچنین، این ابزار می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف مدارس در حوزه شادی کمک کرده و زمینه‌ساز برنامه‌ریزی‌های هدفمند در نظام آموزشی شود (Sharifi & Sharifi, 2016).

علاوه بر این، یافته‌های این پژوهش نشان داد که شادی در مدرسه نه تنها یک پیامد، بلکه یک عامل تسهیل‌کننده در فرآیند یادگیری است. این نتیجه با مطالعاتی که ارتباط مثبت بین شادی، پیشرفت تحصیلی و مسئولیت‌پذیری را نشان داده‌اند، همخوانی دارد (Sheikh, 2023). همچنین، نتایج این پژوهش تأیید می‌کند که توجه به شادی در مدرسه می‌تواند به بهبود سلامت روانی دانش‌آموزان و کاهش مشکلات رفتاری و هیجانی منجر شود (Steinmayr et al., 2022).

در نهایت، می‌توان بیان کرد که مدرسه شاد به‌عنوان یک رویکرد جامع در آموزش، نیازمند توجه همزمان به ابعاد مختلف فردی، آموزشی، سازمانی و فرهنگی است. ابزار طراحی‌شده در این پژوهش می‌تواند به‌عنوان یک ابزار کاربردی در پژوهش‌ها و برنامه‌ریزی‌های آموزشی مورد استفاده قرار گیرد و نقش مهمی در ارتقاء کیفیت نظام آموزشی ایفا نماید (Jafari et al., 2022).

از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود بودن جامعه آماری به یک مقطع تحصیلی (دوره ابتدایی) و یک بستر فرهنگی خاص اشاره کرد که ممکن است تعمیم‌پذیری نتایج را به سایر مقاطع و مناطق محدود سازد. همچنین، استفاده از روش‌های خودگزارشی ممکن است تحت تأثیر سوگیری پاسخ‌دهندگان قرار گرفته باشد. علاوه بر این، ماهیت مقطعی پژوهش امکان بررسی تغییرات زمانی در سازه مدرسه شاد را فراهم نکرد.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، این ابزار در مقاطع تحصیلی دیگر و در بافت‌های فرهنگی متفاوت مورد آزمون قرار گیرد تا امکان تعمیم نتایج افزایش یابد. همچنین، استفاده از روش‌های ترکیبی پیشرفته‌تر مانند مدل‌سازی معادلات ساختاری می‌تواند به بررسی روابط علی بین مؤلفه‌های مدرسه شاد کمک کند. علاوه بر این، بررسی نقش متغیرهای میانجی و تعدیل‌گر مانند جنسیت، وضعیت اقتصادی-اجتماعی و ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند درک عمیق‌تری از این سازه فراهم آورد.

نتایج این پژوهش می‌تواند به مدیران و سیاست‌گذاران آموزشی در طراحی برنامه‌های مداخله‌ای برای افزایش شادی در مدارس کمک کند. پیشنهاد می‌شود از این ابزار برای ارزیابی وضعیت مدارس و شناسایی نقاط قابل بهبود استفاده شود. همچنین، برگزاری دوره‌های آموزشی برای معلمان و

مدیران در زمینه ایجاد محیط‌های یادگیری شاد و حمایتگر می‌توانند در ارتقاء کیفیت آموزشی مؤثر باشند. در نهایت، توجه به طراحی فضاهای فیزیکی مناسب و اجرای برنامه‌های فوق‌برنامه متنوع می‌تواند به افزایش سطح شادی و بهزیستی دانش‌آموزان منجر شود.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

موازین اخلاقی

در تمامی مراحل پژوهش حاضر اصول اخلاقی مرتبط با نشر و انجام پژوهش رعایت گردیده است.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در انجام این پژوهش ما را همراهی کردند تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

Extended Abstract

Introduction

In recent decades, the concept of “happy schools” has emerged as a central theme in educational research, reflecting a paradigm shift from purely academic achievement toward holistic student development and well-being. Schools are no longer viewed solely as institutions for knowledge transmission but as dynamic environments that shape students’ psychological, emotional, and social development. Happiness in school settings is increasingly recognized as a critical determinant of academic success, motivation, and long-term life satisfaction (Miller et al., 2008; Steinmayr et al., 2022). Within the framework of positive psychology, fostering positive emotions, resilience, and a sense of belonging has been identified as essential for optimizing learning environments and promoting sustainable educational outcomes (Rahm, 2024).

School happiness is a multidimensional construct influenced by a complex interplay of individual, interpersonal, organizational, and environmental factors. Research has demonstrated that variables such as self-efficacy, resilience, self-esteem, and school satisfaction significantly contribute to students’ subjective well-being (Hosseini Mard et al., 2024; Kim & Park, 2025). Additionally, cognitive styles, decision-making processes, and lifestyle patterns have been found to play a crucial role in shaping students’ happiness (Raziee et al., 2022; Yazdani & Badamchi, 2022). Spiritual dimensions and culturally embedded values also contribute to adolescents’ happiness, emphasizing the importance of contextual and cultural considerations in educational settings (Beyk et al., 2023).

At the institutional level, factors such as organizational health, leadership styles, teacher-student relationships, and school climate significantly influence the degree of happiness experienced within schools. A supportive, inclusive, and participatory school environment fosters emotional security and enhances students' engagement and academic outcomes (Calp, 2020; Jalilpour, 2022). Furthermore, evidence suggests that positive education programs and interventions aimed at enhancing well-being can significantly improve students' social and emotional functioning (Sadat S, 2022).

From a curricular perspective, the design and implementation of flexible, student-centered learning approaches that promote creativity, active participation, and intrinsic motivation are essential for cultivating happiness in schools (Dehghani, 2018). Educational content aligned with students' needs and interests, combined with innovative teaching strategies, can lead to meaningful learning experiences and increased emotional engagement (Lee & Ha, 2022).

Cultural context also plays a pivotal role in defining and operationalizing the concept of a happy school. In the Iranian educational system, cultural, religious, and social values are deeply embedded in the understanding of happiness and educational goals. Studies have emphasized the necessity of integrating indigenous cultural elements into the development of educational models and measurement tools (Bahramian, 2021; Bahramian et al., 2020; Bahramian et al., 2021). Moreover, the development of localized frameworks for happy schools is essential to ensure their relevance and effectiveness within specific socio-cultural contexts (Gharibzadeh et al., 2023).

Despite the growing body of literature on school happiness, there remains a significant gap in the availability of comprehensive, psychometrically sound instruments tailored to specific cultural and educational contexts. Existing tools often lack contextual sensitivity or fail to capture the multidimensional nature of happiness in schools. Previous efforts have attempted to identify components of happy schools; however, the need for a validated and standardized measurement instrument remains evident (Jafari et al., 2022; Sharifi & Sharifi, 2016). Recent studies have highlighted the importance of developing such tools to facilitate evidence-based decision-making and educational planning (Ahmadi Siyahbomi et al., 2025; Sheikh et al., 2024).

Given the importance of measuring school happiness accurately and comprehensively, the present study aims to design and validate a culturally appropriate instrument for assessing happy schools in primary education.

Methods and Materials

This study employed a sequential exploratory mixed-methods design to develop and validate a measurement tool for assessing happy schools in primary education. The research was conducted in two main phases: qualitative and quantitative.

In the qualitative phase, a comprehensive review of the literature was conducted to identify the key dimensions and indicators of school happiness. Subsequently, semi-structured interviews were carried out with 15 experts in curriculum planning, primary education, and educational psychology. Participants were selected using purposive sampling, and data collection continued until theoretical saturation was achieved. The qualitative

data were analyzed using conventional content analysis, leading to the extraction of core themes and subthemes related to happy schools.

Based on the findings of the qualitative phase, an initial questionnaire consisting of 83 items was developed using a five-point Likert scale. The instrument underwent face and content validity assessment through expert evaluation. Content validity was quantified using the Content Validity Ratio (CVR) and Content Validity Index (CVI). Items that did not meet the required thresholds were revised or removed.

In the quantitative phase, the revised questionnaire was administered to a sample of 254 primary school teachers and principals selected through random sampling. To evaluate construct validity, exploratory factor analysis (EFA) was conducted. Reliability was assessed using Cronbach's alpha coefficient to determine internal consistency.

Findings

The results of the qualitative phase led to the identification of six initial dimensions of happy schools, including physical environment, school climate, teacher characteristics, management, curriculum, and extracurricular activities. These dimensions formed the basis of the initial 83-item instrument.

Following the content validity assessment, one item was removed due to a low CVR value, and several items were revised based on expert feedback. The CVI values for all retained items exceeded the acceptable threshold, indicating strong content validity.

Exploratory factor analysis revealed a refined structure consisting of four main factors: (1) curriculum and extracurricular activities, (2) teacher, (3) physical environment, and (4) management and school climate. These four factors collectively explained 68% of the total variance, demonstrating a robust factor structure. The final instrument included 43 items distributed across these four dimensions.

The reliability analysis indicated high internal consistency for all subscales, with Cronbach's alpha coefficients exceeding 0.70. The overall reliability of the instrument was exceptionally high, with a Cronbach's alpha of 0.97, confirming the stability and consistency of the measurement tool.

Discussion and Conclusion

The findings of this study underscore the multidimensional nature of school happiness and highlight the importance of integrating various educational, organizational, and environmental factors in its assessment. The identification of four core dimensions—curriculum and extracurricular activities, teacher, physical environment, and management and school climate—provides a comprehensive framework for understanding and evaluating happy schools.

The prominent role of curriculum and extracurricular activities emphasizes the need for educational systems to adopt flexible, engaging, and student-centered approaches that foster creativity and intrinsic motivation. Similarly, the significance of teacher-related factors reflects the critical influence of teacher attitudes, competencies, and interactions on students' emotional and academic experiences.

The inclusion of physical environment as a key dimension highlights the importance of designing safe, aesthetically pleasing, and resource-rich learning spaces that support students' well-being. Furthermore, the role of management and school climate underscores the impact of leadership practices, organizational culture, and interpersonal relationships on the overall school environment.

The high levels of validity and reliability achieved by the developed instrument demonstrate its suitability as a standardized tool for assessing school happiness in primary education. This tool can serve as a valuable resource for researchers, educators, and policymakers seeking to evaluate and enhance the quality of educational environments.

In conclusion, promoting happiness in schools requires a holistic approach that addresses multiple dimensions of the educational experience. The validated instrument developed in this study provides a practical and reliable means of measuring school happiness, thereby facilitating evidence-based interventions and policy development aimed at improving student well-being and educational outcomes.

References

- Ahmadi Siyahbomi, M., Ghanbari, N., & Nateqi, F. (2025). Designing and Validating a Tool for Measuring Happy Schools. *Sociology of Education*, 11(2), 2-11. <https://www.iase-jrn.ir/index.php/se/article/download/543/543>
- Bahramian, S. (2021). Presenting a happy school model by analyzing the themes of happiness in Iranian literature and culture. *Journal of Educational Literature*(49), 13. https://journals.iau.ir/article_680946.html
- Bahramian, S., Nadi, M. A., & Karimi, F. (2020). Identification of Components of a Happy School in the Iranian Primary Education System Based on Iranian-Islamic Culture. *Applied Issues in Islamic Education*, 5(3), 33-60. <https://doi.org/10.29252/qaie.5.3.2>
- Bahramian, S., Nadi, M. A., & Karimi, F. (2021). Presenting a Model of Happy Schools Through Exploring Themes of Happiness in Iranian Literature and Culture. *Journal of Educational Literature Research*, 13(49). <https://sanad.iau.ir/Journal/parsadab/Article/1028995/FullText>
- Bevk, H., Dehaghan, H., Farahmand, S., & Bahador, E. (2023). Prediction of adolescent happiness based on spiritual lifestyle with the mediation of mental health. *Journal of Adolescent and Youth Psychological Studies (JAYPS)*, 4(5), 95-102. <https://doi.org/10.61838/kman.jayps.4.5.9>
- Calp, S. (2020). Peaceful and happy schools: How to build positive learning environments. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 12(4), 311-320. <https://doi.org/10.26822/iejec.2020459460>
- Dehghani. (2018). Explaining the goals of the happy school curriculum based on Islamic teachings JO - Scientific-Promotional Quarterly of Educational Sciences from the Perspective of Islam. 6(10), 6-27. <https://www.sid.ir/paper/257871/fa>
- Gharibzadeh, R., Zahed Babolan, A., Moieni Kia, M., & Akbari, T. (2023). Presenting a Three-Layer Feasibility Model and Effective Implementation of Happy School Management. *Management in Educational Organizations*, 12(1), 211-230. <https://doi.org/10.52547/meo.12.1.211>
- Gramaxo, P. (2023). What Makes a School a Happy School? Portuguese Students' Perspectives. *Frontiers in Education*, 8. <https://doi.org/10.3389/feduc.2023.1267308>
- Hosseini Mard, Z., Asgarnejad Fard, A. A., & Taheri, A. (2024). Developing a Structural Model of Student Happiness Based on Resilience, Self-Esteem, and School Satisfaction with the Mediation of Self-Efficacy. *Sociology of Education*, 10(1), 107-118. <https://www.iase-jrn.ir>
- Jafari, F., Salehi, K., Javadipour, M., & Kamali Mohajer, R. (2022). A Mixed-Methods Approach to Measuring School Happiness among Primary School Students in District 15 of Tehran. *Curriculum Studies Journal*, 17(65), 245-276. https://www.jcsicsa.ir/&url=http://www.jcsicsa.ir/article_153038.html
- Jalilpour, M. (2022). Examining the Relationship Between Organizational Health and the Happiness of Teachers in Mahabad County Schools. *International Conference on Interdisciplinary Studies in Management and Engineering*.
- Kim, Y. H., & Park, E. M. (2025). The Mediating Effects of Grit and Self-Efficacy in the Relationship Between Perceived Parental Positive Nurturing Attitude by High School Students and Adolescents' Happiness. *Korean Assoc Learner-Centered Curric Instr*, 25(1), 85-97. <https://doi.org/10.22251/jlcci.2025.25.1.85>
- Lee, Y. K., & Ha, Y. S. (2022). Analysis of Attribution Factors for Happiness in High School Students. *Korean Association for Learner-Centered Curriculum and Instruction*, 22(14), 723-736. <https://doi.org/10.22251/jlcci.2022.22.14.723>
- Miller, D. N., Nickerson, A. B., Chafouleas, S. M., & Osborne, K. M. (2008). Authentically happy school psychologists: Applications of positive psychology for enhancing professional satisfaction and fulfillment. *Psychology in the Schools*, 45(8), 679-692. <https://doi.org/10.1002/pits.20334>

- Pian, T. A. D., Lim, H. E., Abdullah, H., & Thi, L. S. (2022). Estimating the Determinants of Happiness Among Primary School Teachers in Malaysia. *Journal of Economics and Sustainability*, 4(2), 55-68. <https://doi.org/10.32890/jes2022.4.2.5>
- Rahm, T. (2024). Teaching Happiness to Students – Implementation and Evaluation of a Program Aiming at Promoting Wellbeing in Elementary Schools. *Frontiers in psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1289876>
- Raziee, Z., Fattahi Andabil, A., & dokaneheifard, F. (2022). The relationship between decision-making styles and happiness with the mediating role of lifestyle in female adolescents [Research]. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ)*, 11(1), 211-222. <http://frooyesh.ir/article-1-3307-en.html>
- Sadat S, V. S., Fathiazar E, Badri Gargari R (2022). Designing a School-Based Positive Education Package and Evaluating Its' Effectiveness on Social Well-Being Levels of Sixth Grade Male Students in District One of Tehran. *Biquarterly Journal of Cognitive Strategies in Learning*, 10(18), 59-88. <https://www.magiran.com/paper/2504641>
- Sharifi, M., & Sharifi, A. (2016). Identifying the components of a happy school in the elementary level. The fourth national conference on sustainable development in educational sciences and psychology, social and cultural studies,
- Sheikh, H. (2023). The impact of happiness and vitality of the school environment on the academic progress and responsibility of students. 9 (1), 601-612. <https://civilica.com/doc/1752486/>
- Sheikh, K., Saeimi, H., Beyani, A. A., Naderi, M. M., & Fakouri Hajiyar, H. (2024). Examining and Identifying the Necessities for Designing Happy Schools in Primary Education in Golestan Province. *Educational Research Journal*, 81(24), 246-269. <https://www.magiran.com/paper/2832415/>
- Steinmayr, R., Paschke, P., & Wirthwein, L. (2022). Elementary School Students' Subjective Well-Being Before and During the COVID-19 Pandemic: A Longitudinal Study. *Journal of Happiness Studies*, 23(6), 2985-3005. <https://doi.org/10.1007/s10902-022-00537-y>
- Yazdani, S., & Badamchi, S. (2022). The relationship between Sternberg's three thinking styles and happiness among female middle school students in Khoy. 8th National Conference on the Development and Promotion of Educational Sciences and Psychology in Iran, Tehran, Iran.